

تعاونیهای زنان کلید مشارکت و بهبود

موقعیت آنان در توسعه

از جعفر بیک زاد

مقدمه

یکی از عوامل اصلی توسعه، منابع انسانی است که از آن تحت عنوان سرمایه اصلی توسعه یاد می‌شود لذا اعتدالی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی هر کشوری در گرو منابع - انسانی آن کشور است، نیروی انسانی کارآمد، واجد شرایط و هدفدار جامعه است که می‌تواند با ترکیب مطلوب با سایر منابع و استفاده بهینه از آنها موجب رشد و شکوفایی اقتصاد جامعه شود. از اینرو نیروی انسانی ماهر و کارآمد را می‌توان به عنوان - بزرگترین و اصلی‌ترین سرمایه هر کشوری دانست. امروزه در تمامی کشورهای توسعه یافته صنعتی و در حال توسعه، منابع انسانی به عنوان یکی از بزرگترین عوامل انکارناپذیر در شکل دادن توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شناخته شده است. آقای «ماتسوشیتا» پدر مدیریت ژاپنی در اهمیت نیروی انسانی می‌گوید:

«خدا را شکر ما پس از جنگ جهانی دوم هیچ چیز نداشتیم و به اتکا به همین مغزهای آفریننده توانستیم نه تنها به مرمت خرابیها بپردازیم که راه پیشرفت و توسعه انسانی را هموار کنیم و سرانجام به جایگاهی در خور در میان کشورهای آزاد جهان برسیم»

منابع انسانی شامل کلیه زنان و مردان یک جامعه می‌باشد که کیفیت آن به دانش، بینش و مهارتهای آن بستگی دارد.

با عنایت به نقش منابع انسانی در توسعه، این نکته را باید متذکر شد که عدم توجه به جمعیت زنان و در نظر نگرفتن آنان - که تقریباً نیمی از جمعیت جوامع را تشکیل می‌دهند - در برنامه‌های توسعه و عدم ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت آنان در روند توسعه، تحقق توسعه را علیرغم فراهم بودن سایر شرایط بسیار اندک خواهد نمود. از اینرو در برنامه‌های توسعه باید به جایگاه و نقش زنان توجه لازم و کافی شود تا اجرای آنها با موفقیت بیشتری توأم گردد. بنابراین جامعه‌ای در مسیر توسعه و پیشرفت موفق خواهد بود که از همه توانها و پتانسیل خود در جهت بهره‌وری استفاده کند، به عبارتی زمینه‌های لازم را برای تبدیل نیروهای بالقوه به نیروهای بالفعل فراهم آورد و زمینه‌هایی را ایجاد کند که همه افراد از جمله زنان نیز به عنوان نیروهای بالقوه بتوانند سهم عمده‌ای در رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه داشته باشند.

از آنجائیکه کشور اسلامیمان ایران

برای گذار از مرحله در حال توسعه به توسعه‌یافتگی برنامه دوم توسعه را در دست اجرا دارد برای اینکه در این امر موفق باشد باید جایگاهی مناسب و درخور شأن برای زنان با توجه به رهنمودها و توصیه‌های تعالیم اسلامی در نظر بگیرد و از وجود تقریباً نیمی از جمعیت کشور، حداکثر استفاده را در جهت برنامه‌های توسعه بنماید.

این مقاله کوششی در جهت بیان نقش زنان در توسعه و موانع موجود در مشارکت آنها در روند توسعه و سرانجام جایگاه تعاونیها (تعاونیهای زنان) در حل این مسائل و بهبود موقعیت زنان، می‌باشد.

جایگاه زن در اسلام

بر طبق اصول مسلم شریعت مقدس، از اینکه مذکر یا مؤنث باشند. در این باره قرآن - کریم می‌فرماید: و من کل شیء خلقنا زوجین «همه چیز را به صورت جفت آفریدیم». از مصادیق بارز این آیه شریفه زنان و مردان هستند که هر یک به تنهایی چیزی نیستند اما با هم و در کنار هم همه چیز هستند به عبارتی هر یک نقشی دارند اما نقش کارساز و مؤثر در تشریح مساعی آنان است.

اسلام، درباره استعداد و امکانات

در عصر ما تعاون یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی است که می‌تواند همگام با سیاستهای دولت، در بهبود شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقاء سطح درآمد و وضعیت اجتماعی مردم موثر باشد و چنانچه بطور جدی مورد حمایت قرار گیرد بار هزینه‌های دولتی را کاهش داده و بتدریج استقرار شرایطی را سبب می‌شود که طبقات مختلف مردم در مسائل اقتصادی مربوط به خود تصمیم گیرنده بوده و متناسب با برنامه‌های عمومی دولت، امور اقتصادی مربوط را عهده‌دار گردند.

مربوط به زن و مرد نگرش واحدی دارد. رسول اکرم (ص) در این باره می‌فرماید: انما للنساء شقایق الرجال «زنان همتای مردانند».

اسلام، مسئولیت زنان را در جامعه هم‌تراز با مردان میدانند. و بین سهم مرد و زن در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تفاوتی قائل نشده و اصولاً زن یا مرد بودن در مقام و منزلت اسلامی هیچگونه تاثیری ندارد.

با توجه به مطالب بالا می‌توان گفت که اسلام بین مرد و زن تفاوت و تبعیضی قائل نشده آنچه از برتری جنسیت در عمل وجود دارد ناشی از تعبیر و کاربرد آن در جوامع اسلامی است. همچنین در دین اسلام فعالیت زنان در بیرون از خانه منع نشده نکته‌ای که باید در زمینه فعالیت زنان اشاره کرد، این است که فعالیت زنان باید آگاهانه، سالم و منطبق با آرمانها و تعالیم اسلامی باشد نه از منظر تقلید و پیروی کورکورانه از غرب و شرق. زنان مانند مردان نیروهای بالقوه‌ای هستند که اگر از آنها با توجه به ساخت فرهنگی جامعه استفاده شود نقش مهم و موثری را در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها ایفا خواهند نمود.

حضور فعال زنان و مشارکت آنان در صحنه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باتوسعه کشورها در همه جوانب از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ارتباط تنگاتنگ و مستقیم دارد. به عبارتی وضعیت زنان در هر جامعه‌ای نشانگر میزان پیشرفت آن جامعه می‌باشد، از اینروست که مشارکت زنان در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی به منزله یکی از مهمترین شاخص‌ها در روند توسعه محسوب می‌شود. بررسی وضعیت و موقعیت کشورهای جهان از لحاظ توسعه بیانگر این امر است که در جوامعی که تعادل مطلوب و قابل قبول مشارکت عادلانه زن و مرد در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی

استراتژیها و محورهای - اساسی توسعه، بخش کشاورزی است، بطوریکه بسیاری از کشورها با اتکا به این بخش توانسته‌اند خود را در کنار کشورهای پیشرفته و توسعه یافته که استراتژی توسعه آنها بر مبنای آن بوده است، ببینند. یکی از محورهای زیربنایی استراتژی کشاورزی برای توسعه، نیروی انسانی است که در این میان نیز زنان بخصوص زنان روستایی بخش عظیمی از نیروی انسانی را برای بخش کشاورزی تأمین می‌کنند.

زنان روستایی نیمی از جمعیت روستایی را تشکیل می‌دهند که این جمعیت نیز دوشادوش نیم دیگر (مردان روستایی) در تولید محصولات دامی و کشاورزی نقش بسزایی دارند حتی فروش بعضی از محصولات تولید شده نیز توسط زنان روستایی در بازارهای محلی صورت می‌گیرد. از اینرو نقش زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی و اقتصادی انکارناپذیر است، که آمار و ارقام گویای این واقعیت است. برای مثال در کشور خودمان، زن روستایی در حالیکه خانه‌دار است در نگهداری و تعلیم و تربیت کودکان، امور کشاورزی، پرورش دام و طیور و صنایع دستی نقش عمده‌ای دارد. در

و فرهنگی فراهم نشده و فرصت منصفانه بروز خلاقیت و استعداد انسانها در آنها - برقرار نشده است، فرآیند توسعه آن گونه که انتظار داشته‌اند موفق نبوده است، و تداوم و شتاب توسعه هنگامی رخ داده که زن و مرد دوشادوش - یکدیگر مسئولیت توسعه را بر عهده گرفته‌اند. بطوریکه در کشورهای پیشرفته ۲۵ تا ۲۸ درصد از نیروی کار را زنان تشکیل می‌دهند. در این جوامع ارزش و ضرورت اشتغال زنان در عرصه‌های گوناگون به رسمیت شناخته شده است.

زنان می‌توانند نقش موثری به عنوان روشنفکران، سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان، یاری‌رسانان و بهره‌گیران از توسعه ایفا کنند. به گفته کارشناسان، زنان به لحاظ تواناییهای خود می‌توانند برکندی و سرعت جریانات توسعه - جوامع اثرگذار و تعیین‌کننده باشند به نحوی که امروزه میزان و نقش مشارکتهای زنان از نشانه‌های اصلی موفقیت یا عدم موفقیت سیاستهای توسعه‌ای به شمار می‌رود. نقش زنان را در توسعه می‌توان از جوانب مختلف بررسی کرد که در این مقاله بخش کشاورزی و روستایی در نظر گرفته شده است. یکی از

بنا به گزارش فائو - (سازمان خواربار و کشاورزی جهانی) فعالیتهای زنان روستایی در برخی از کشورهای دوبرابر مردان است. برای مثال در تانزانیا، سالانه مردان ۱۸۰۰ ساعت، زنان حداقل ۲۶۰۰ ساعت به کشاورزی می‌پردازند. با این وضع می‌توان گفت در کشورهایی که اساس و مبنای توسعه به عبارتی استراتژی توسعه آنها کشاورزی است توسعه کشورهای فوق در نتیجه توسعه کشاورزی بدون حضور و فعالیت زنان روستایی - امکانپذیر نخواهد بود.

تحقیقی که چندین سال قبل بعمل آمده گزارش شده است که هر زن فعال روستایی روزانه ۳ تا ۵ ساعت و گاه تا ۸ ساعت از وقت خود را در امور مربوط به صنایع دستی صرف می‌کند. در کارهای مربوط به زراعت و باغداری مانند وچین، تنک کردن، نشاکری، چیدن و بسته‌بندی محصول و امور مشابه دیگر مشارکت - فعال دارد، هر زن سالانه از ۲۰ روز تا دوماه و روزانه از ۴ ساعت تا ۸ ساعت در امور زراعی به شوهر خود کمک می‌کند. بعضی از زنان روستایی در امور اقتصادی، هم‌تای مردان خود می‌باشند و حتی گاه در اداره و رهبری کار مشارکت دارند و سرپرستی بخش عمده‌ای از عملیات اقتصادی خانواده را به عهده می‌گیرند. اخیراً نیز در تحقیق دیگری به این نتیجه رسیده‌اند که ۴۰ درصد فعالیتهای کشاورزی بوسیله زنان روستایی انجام می‌شود و همچنین آمار نشان می‌دهد که ۲۵ درصد ارزش افزوده بخش کشاورزی را زنان روستایی ایجاد می‌کنند و نیز حدود ۸۵ درصد فعالیتهای دامداری و صنایع لبنی در روستاها توسط زنان اجرا می‌شود و آنان در برخی تولیدات کشاورزی و باغی ۱۰۰ درصد حضور فعال دارند. بنا به گزارش فائو - (سازمان خواربار و کشاورزی جهانی) فعالیتهای زنان روستایی در برخی از کشورهای دوبرابر مردان است. برای مثال در تانزانیا، سالانه مردان ۱۸۰۰ ساعت، زنان حداقل ۲۶۰۰ ساعت به کشاورزی می‌پردازند. با این وضع می‌توان گفت در کشورهایی که اساس و مبنای توسعه به عبارتی استراتژی توسعه آنها کشاورزی است توسعه کشورهای فوق در نتیجه توسعه

کشاورزی بدون حضور و فعالیت زنان روستایی - امکانپذیر خواهد بود.

نقش دیگر مشارکت زنان در روند توسعه اقتصادی، اجتماعی از طریق کنترل رشد جمعیت است یکی از مسائل و مشکلات کشورهای جهان سوم رشد بالای جمعیت است که خود این مسئله، کشورهای فوق را با مسائل و مشکلات فراوانی مواجه کرده است. با مشارکت زنان در زمینه‌های مختلف و نیز با اشتغال زنان این مشکل و مسأله خود به خود حل خواهد شد و زمینه را برای توسعه فراهم خواهد آورد.

کنترل جمعیت یکی از شروط اصلی و اساسی توسعه است بطوریکه هر یک درصد کاهش جمعیت به معنی ۳ درصد افزایش درآمد ناخالص ملی می‌باشد که این شرط اساسی یعنی کنترل جمعیت با اشتغال زنان ارتباط تنگاتنگی دارد، تجربه جهانی نشان داده است، که همیشه زنان شاغل و تحصیل کرده فرزندان کمتری به دنیا می‌آورند. با اشتغال زنان می‌توان مانع اصلی و اساسی (رشد بالای جمعیت) کشورهای جهان سوم را در امر توسعه از میان برداشت.

با توجه به مطالب بالا می‌توان گفت که زنان نقش محوری را در توسعه جوامع ایفا می‌کنند چه به خاطر تاثیر گذاریشان بر تربیت و سرنوشت نسل‌های آینده و چه به عنوان نیمی از پیکره جوامع.

در رابطه با نقش زنان در توسعه باید نکاتی را مدنظر داشت؛ نکته اول این است که در کشورهایی که امکان افزایش فرصتهای شغلی وجود ندارد، اشتغال زنان نه تنها در توسعه اقتصادی و اجتماعی نقشی نخواهد داشت، بلکه عامل

افزایش بیکاری، ایجاد شغلهای کاذب و افزایش بخش خدمات و در نتیجه رشد تورم خواهد بود. بنابراین عامل مهمی که می‌تواند در نقش زنان در توسعه مثرتر واقع شود سرمایه‌گذاری برای توسعه و تنوع فرصتهای اشتغال است زیرا وقتی فرصت شغلی وجود داشته باشد پای زنان نیز به عنوان نیروی کار به میان کشیده می‌شود. در کشور ما کار زنان روستایی گویای این واقعیت است، برای مثال می‌توان فعالیت زنان روستایی را در هنگام نشاء برنج یا در بعضی مواقع درو کردن در صورت نبود کمباین، یا فعالیت قالیبافی و... نام برد.

نکته دیگری که در رابطه با فعالیت زنان مطرح است این است که آیا کار زنان در خانه فعالیت اقتصادی است یا خیر؟ به عبارتی آیا کار زنان در خانه ارزش افزوده ایجاد می‌کند یا خیر؟ در رابطه با این نکته باید گفت کار زنان در خانه یک نوع فعالیت اقتصادی است که ارزش افزوده نیز به همراه دارد. مواد اولیه‌ای که به منظور تبدیل به کالاهای مصرفی به خانه وارد می‌شود می‌شود تبدیل این مواد به کالاهای نهایی مصرفی توسط زنان خانه‌دار صورت می‌گیرد، بنابراین اگر به جای مواد اولیه، کالاهای نهایی مصرفی خریداری شود، یعنی به جای سبزی پاک نشده، سبزی پاک شده و آماده یا به جای خرید مواد اولیه غذا، غذای آماده تهیه شود، مابه‌التفاوت پول پرداختی به کالاهای نهایی مصرفی و قیمت مواد اولیه، ارزش افزوده کار زنان محسوب می‌شود. از اینرو می‌توان گفت که امکان دارد در صورت اشتغال زنان به کار در بیرون از خانه و

وجود این فرهنگ در بین مردان که، کارخانه کار زنانه است، زن شاغل به علت خستگی و عدم فرصت کافی به تدریج به سوی مصرف غذاهای آماده و نیمه آماده کشیده می شود و این امر به معنای کاهش تولید اقتصادی در چارچوب خانواده است.

وضعیت زنان

در این قسمت از مقاله اشاره ای مختصر به وضعیت زنان در جهان و ایران از لحاظ فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مقایسه با مردان خواهیم داشت. اما قبل از اشاره به آمار و ارقام، باید این نکته را متذکر شد که بسیاری از فعالیتهای زنان به دلایل مختلف بصورت آمار و ارقام در نمی آید و از اینرو بعضی از آمارهای موجود در این زمینه با واقعیت اختلاف دارند.

گزارشهای توسعه انسانی سازمان ملل مبنی بر آن است که زنان گرچه نیمی از جمعیت جهان را تشکیل می دهند اما سهم شان در جمعیت فعال اقتصادی حدود ۳۰ درصد و در برخی از کشورها بسیار کمتر از این برآورد شده است.

در کشورهای در حال توسعه زنان در بخش رسمی فرصتهای شغلی کمتری دارند ولی در بخش غیررسمی بدون هیچگونه دستمزدی مشغول کار هستند، زنان شاغل در بخش رسمی نسبت به مردان ساعات بیشتری کار می کنند و دستمزد کمتری دریافت می نمایند.

دو سوم از جمعیت یک میلیاردی بیسوادان جهان را زنان تشکیل می دهند.

وضعیت زنان در ایران

طبق آمار سال ۱۳۷۰ از ۵۵ میلیون نفر جمعیت کشور حدود ۴۸ درصد آن را زنان تشکیل داده اند و از این رقم، ۵۷ درصد از زنان کشور در مناطق شهری و ۴۲ درصد در مناطق روستایی کشور سکونت دارند و

۱ درصد بقیه نیز مربوط به افراد غیر ساکن می باشد.

- طبق آمار سال ۱۳۷۳، از جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر کشور ۹۰/۲۱ درصد شاغل و ۹/۷۹ درصد بیکار و جویای کار هستند. ۸۷/۹ درصد جمعیت فعال را مردان و ۱۲/۱ درصد را زنان تشکیل می دهند.

- به استناد آمار و اطلاعات موجود در حال حاضر ۳۰ درصد از کارکنان دولت را زنان تشکیل می دهند. از این تعداد ۷۰ درصد در وزارت آموزش و پرورش، ۱۱ درصد در وزارت بهداشت و درمان (بیش از ۴۰ درصد کارکنان وزارت بهداشت را زنان تشکیل می دهند) و بقیه در سایر وزارتخانه ها اشتغال دارند. هم اکنون ۴۰ درصد از نیروی انسانی در بخش کشاورزی را زنان تشکیل می دهند در بخش تولید محصولات روستایی کشور، ۴۷/۶ درصد از محصولات تولید شده حاصل دسترنج زنان روستایی است. ۵۵ درصد از استادان دانشگاههای کشور زن هستند که از این تعداد، ۲۵ درصد در دانشگاههای پزشکی و ۲۰ درصد در دیگر دانشگاهها به تدریس اشتغال دارند.

گروههای شغلی، اشتغال زنان ایران و چند کشور آسیایی برای مقایسه در جدول زیر آمده است:

موانع مشارکت زنان در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی

با وجود اینکه زنان نقش مهم در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع دارند، اما موانعی وجود دارد که موجب عدم مشارکت آنان می شود که از مهمترین و عمده ترین موانع مشارکت زنان در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی می توان موارد ذیل را نام برد:

- ۱- وجود فرهنگ ضعیف و ناشناخته ماندن توان بالقوه زنان در جامعه.
- ۲- عدم خودباوری و اعتماد به نفس در زنان.
- ۳- نبود فرصتهای اشتغال مناسب در جامعه.
- ۴- عدم مشارکت لازم و کافی و همسویی مردان با زنان در کارهای خانه.
- ۵- طرز تلقی نادرست و رفتار تبعیض آمیز مدیران.
- ۶- برداشتهای متفاوت دینی در رابطه با زنان از جمله حجاب، تحصیل و حضور آنها در صحنه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی
- ۷- کم سواد و یا تحصیلات در سطح پایین و نداشتن تخصص و مهارتهای لازم
- ۸- وجود روحیه و فرهنگ مردسالاری یا پدر سالاری در برخی از خانواده ها
- ۹- تفاوت های جسمی و فیزیکی زنان با مردان در نتیجه عدم توانایی احراز و انجام بعضی از مشاغل و فعالیتهای آنها.
- ۱۰- کمبود زمینه های مساعد و کافی برای

کشور	ایران	بنگلادش	پاکستان	ژاپن	مالزی
عنوان مشاغل	۲۳/۵	۲/۲	۱۸/۳	۱۴/۱	۷/۶
مشاغل علمی و تخصصی	۴/۸	۲/۲	۲/۸	۲۳/۳	۹/۹
کارکنان امور دفتری و اداری	۰/۲	۰/۱	۲/۷	۱/۰	۰/۲
مدیران و کارکنان عالی رتبه اداری	۱/۲	۲/۴	۲/۳	۱۲/۷	۶/۳
کارکنان امور بازرگانی و فروشندگان	۳/۳	۳۸/۳	۱۰/۲	۱۱/۵	۸
کارکنان امور خدماتی	۲۶/۷	۱۱	۱۶/۶	۰/۶	۳۱/۳
کشاورزان و دامداران	۲۳/۵	۲۶/۳	۶/۷	۲۶/۸	۱۵/۵
کارکنان مشاغل تولیدی	۵/۸	۱۳/۲	۲۰/۴	-	۱۱
کارکنان مشاغل طبقه بندی شده و					
اظهار نشده					
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

ورود زنان به پستهای کلیدی و مدیریتی که متناسب با توانایی و تخصص آنهاست.

تعاونیها و بهبود موقعیت زنان

در عصر ما تعاون یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی است که می‌تواند همگام با سیاستهای دولت، در بهبود شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقاء سطح درآمد و وضعیت اجتماعی مردم موثر باشد و چنانچه بطور جدی مورد حمایت قرار گیرد. بار هزینه‌های دولتی را کاهش داده و بتدریج استقرار شرایطی را سبب می‌شود که طبقات مختلف مردم در مسائل اقتصادی مربوط به خود تصمیم گیرنده بوده و متناسب با برنامه‌های عمومی دولت، امور اقتصادی مربوط را عهده‌دار گردند.

با شرکت زنان در تعاونیهای زنان، بسیاری از مشکلات و موانع مشارکت آنها در روند توسعه برطرف خواهد شد. و مزایا و فواید زیادی عاید زنان خواهد شد از جمله می‌توان به ایجاد منبع کسب درآمد، افزایش ارزش افزوده محصولات تولید شده و در نتیجه کاهش هزینه‌هایی از جمله خرید مواد اولیه، هزینه حمل و نقل مواد اولیه خریداری شده، افزایش سرمایه و رفع احتیاجات از طریق دریافت وام و اعتبارات، فراهم آمدن شرایط برای ارائه هرچه بیشتر نظرات و پیشنهادات و نهایتاً مشارکت بیشتر زنان در تصمیم‌گیریها، افزایش تخصص و مهارت و... اشاره کرد، که اینها منجر به مشارکت هر چه بیشتر زنان در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌شود. بر این اساس شرکتهای تعاونی به عنوان نیروی محرکه‌ای عمل خواهند کرد که مشارکت زنان را در روند توسعه افزایش می‌دهند.

آنچه بیشتر مدنظر ماست توسعه روستایی است زیرا زنان روستایی نقش موثری در توسعه کشاورزی و در نتیجه توسعه اجتماعی و اقتصادی دارند بدون

بررسی وضعیت و موقعیت کشورهای جهان از لحاظ توسعه بیانگر این امر است که در جوامعی که تعادل مطلوب و قابل قبول مشارکت عادلانه زن و مرد در فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم نشده و فرصت منصفانه بروز خلاقیت و استعداد انسانها در آنها - برقرار نشده است، فرآیند توسعه آن گونه که انتظار داشته‌اند موفق نبوده است،

سازماندهی دقیق، نقش بسزایی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها خواهند داشت.

نتیجه‌گیری

منابع انسانی یکی از عوامل موثر توسعه جوامع محسوب می‌شود که از آن به عنوان سرمایه اصلی توسعه یاد می‌شود، بنابراین موفقیت هر کشوری در مسیر توسعه پیوستگی تنگاتنگی با کیفیت منابع انسانی آن کشور دارد، منابع انسانی شامل کلیه زنان و مردان می‌باشد، کشوری در مسیر توسعه موفق خواهد بود و یا به عبارتی مرحله گذار از توسعه نیافتگی به توسعه یافتگی رابه سرعت و باموفقیت خواهد پیمود، که به زنان که تقریباً نیمی از جمعیت آن را تشکیل می‌دهند، بیشتر اهمیت داده و در برنامه‌های توسعه، بیشتر مدنظر قرار گرفته باشند.

برای مشارکت زنان باید زمینه‌های لازم از جمله سرمایه‌گذاری کافی در جهت توسعه و تنوع فرصتهای اشتغال و جهت‌گیری و راهنمایی زنان در گروههای شغلی افزایش سرمایه‌گذاریها در جهت بالابردن تحصیلات زنان بویژه زنان روستایی و کسب مهارت و تخصص لازم و... فراهم شود.

با وجود آنکه زنان نقش بسزایی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی و توسعه ایفا می‌کنند، اما در اغلب جوامع این نقش تحقق نیافته به عبارتی زمینه‌های لازم برای مشارکت زنان فراهم نشده و در نتیجه موانع و مشکلاتی بر سر راه مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی بوجود

حضور زنان روستایی، توسعه روستایی تحقق نمی‌یابد و برای این منظور یعنی حضور و فعالیت موثر آنها باید زمینه‌های لازم را فراهم کرد و برای رسیدن به اهداف - توسعه روستایی باید آموزش، ترویج و سازماندهی زنان در اولویت قرار گیرد تا توسعه اقتصادی و اجتماعی - حضور زنان روستایی امکانپذیر گردد. تعاونیهای زنان روستایی در این راستا می‌توانند با آموزش، هدایت و سازماندهی نیمی از جمعیت روستاها که شامل دختران و زنان می‌باشد نقش موثری داشته باشند. این تعاونیها می‌تواند با توجه به توسعه روزافزون طرفداران و مصرف‌کنندگان خانگی (به علت عدم استفاده از مواد شیمیایی) نظیر شیرینی، سبزی، رب، ترشیجات و همچنین کارهای دستی، بافندگی، خیاطی و غیره در بین مردم زنان را آموزش داده و سپس برای تولید سازماندهی و هدایت و برای کالاهایشان بازاریابی نمایند تا از این انرژی عظیم در خانه‌ها نیز به نحو مطلوب استفاده شود.

با توجه به مطالب بالا می‌تون گفت که یکی از ابزارهای اصلی توسعه روستایی، تعاونیهای زنان روستایی می‌باشند که زمینه‌های لازم را برای مشارکت هرچه بیشتر زنان روستایی فراهم می‌کند. در این تعاونیها، مشارکت و همکاری گروهی در تولید ایجاد شده و خلاقیت و استعداد زنان روستایی بارور می‌شود. همچنین این تعاونیها باعث حضور چشمگیر زنان روستایی در صحنه تولید محصولات روستایی می‌گردد. تعاونیهای زنان روستایی در صورت برنامه ریزی و

آمده که منجر به کم‌رنگتر شدن نقش این بخش از جامعه، در توسعه شده است در این بین، موانع اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی مهمترین موانع مشارکت زنان در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌باشد.

در رابطه با از میان برداشتن موانع و مشکلات موجود بر سر راه حضور زنان در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باید به اصلاح باورهای فرهنگی مردم و جامعه در رابطه با زن که ناشی از عوامل و مسائل متعدد می‌باشد پرداخت و همچنین در رفع این موانع باید طوری برنامه‌ریزی شود که به پایبندی و اعتقادات مسحکم و استوار زنان به نهاد مقدس خانواده منجر شود، نه اینکه به جدایی آنان از خانواده بیانجامد، چون مشارکت زنان در غرب طوری انجام شده که به جدایی زن از خانواده انجامیده که این نیز آثار سوئی برای این کشورها در پی داشته است.

ابزاری که می‌تواند در رفع موانع موجود در مشارکت زنان و در روند توسعه اقتصادی و اجتماعی نقش موثری داشته باشد تعاونیهای زنان بخصوص تعاونیهای زنان روستایی می‌باشد، گفته شد که توسعه روستایی بدون مشارکت زنان تحقق نمی‌یابد، تعاونیهای زنان روستایی می‌توانند با فراهم کردن زمینه‌های لازم برای مشارکت هر چه بیشتر زنان روستایی، همچنین با آموزش، هدایت و سازماندهی زنان روستایی نقش موثری در توسعه روستایی و کشاورزی در نتیجه توسعه اقتصادی و اجتماعی داشته باشند.

منابع و مأخذ

- ۱- فقیهی، ابوالحسن، مجموعه مقالات سنجار بررسی مسائل اداری ایران (طوسی)، محمدعلی آموزش و پرورش و بالنده سازی نیروی انسانی در نظام دولتی، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، چاپ اول ۱۳۷۲.

- ۲- بهره‌وری «مجموعه مقالات»، (محسن، آینه و داد، منابع نیروی انسانی برای حداکثر بهره‌وری در زمینه فرهنگهای مختلف اسلامی، ترجمه عبدالله جاسبی)، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ اول ۱۳۷۱.
- ۳- مظفری، بهجت الملوک، نگرشی اجمالی بر وضعیت زنان، فصلنامه تحول اداری، دوره چهارم، شماره ۱۴.
- ۴- بهار، فرزانه، نقش تعاون در بهبود موقعیت زنان جامعه ما، ماهنامه تعاون شماره ۴۹ مهر ماه ۱۳۷۴.
- ۵- چنگیزی آشتیانی، مهرانگیز، مشکلات اشتغال زنان در ایران و تجربه تعاونی زنان چینی در آفرینش اشتغال، ماهنامه تعاون شماره ۵۵ فروردین ماه ۱۳۷۵.
- ۶- بیگ زاد، جعفر، نقش شرکتهای تعاونی در توسعه اقتصادی واجتماعی، ماهنامه تعاون شماره ۶۱ آذر ماه ۱۳۷۵.

- ۷- مهریزی، مهدی، زن در فرهنگ اسلامی، ماهنامه پیام زن شماره پیاپی ۵۶ آبان ۱۳۷۵.
- ۸- رحیمی، موسی، زنان پیشروان توسعه روستایی، ماهنامه پیام زن شماره پیاپی ۶۴ تیر ماه ۱۳۷۶.
- ۹- عاقلی مقدم، هادی، اشتغال و نقش آن در آفریند توسعه روستایی، ماهنامه جهاد شماره ۱۸۱-۱۸۰ سال پانزدهم آذر و دی ۱۳۷۴.
- ۱۰- مشارکت زنان ضرورت تحقق اهداف توسعه (گزارش)، روزنامه همشهری سه‌شنبه ۲۲ آبان ۱۳۷۵ سال چهارم شماره ۱۱۱۹.
- ۱۱- نقش فراموش شده زنان در بازار کار ایران، روزنامه کار و کارگر شنبه ۲۹ دی ماه ۱۳۷۵، سال هفتم، شماره ۱۷۹۹.

